

például Hamvas július 15-i feljegyzését, amelyben megütközését fejezi ki az értéktár-
gyak utáni kutatás makói és szegedi módszerein. *Vádirat*, 3:206–207. o.

55. Lévai, *Szürke könyv, i. m.*, 79. o.

56. *Uo.*, 82–83. o.

57. A levél egy másolatát Tóth Béla, Szeged város megbízott polgármestere kap-
ta. Csongrád Megyei Levéltár, Szeged.

58. Prímási Levéltár, Esztergom.

59. Munkácsi, *Hogyan történt?*, 144–145. o.

60. Béla Vágó: „The Destruction of the Jews of Transylvania.” *HJS*, 1:192–
193. o. Lásd továbbá Himler Márton: *Így néztek ki a magyar nemzet sírásói*. St.
Marks Printing Corp., New York, 1958, 60–62. o. A sztálinista korszakban Márton
püspöknek is üldöztetésben volt része, akárcsak valamennyi felekezet más papjai-
nak. 1949. június 21-én letartóztatták. Noha 1955-ben visszatérhetett Gyulafehé-
várra, mozgási szabadságában korlátozták. 1980. szeptember 29-én halt meg
Gyulafehérvárott. További részleteket lásd Hidvégi Máté: „Márton Áron emléke-
zete”. *Új Kelet*, 1989. május 5.

61. Dokumentumok találhatóak a *MOL* 116. tekercsén arról, hogy milyen szerepe
volt Schibernának a veszprémi zsidók elleni akciókban.

62. *RLB*, 289. dok. Tekintve, hogy szembeszegült a nyilasokkal az 1944. ok-
tóber 15-i hatalomátvétel után, Mindszenty bíborost november 29-én letartóztatták,
és előbb Sopronkőhidán, majd Sopronban tartották fogva. 1945. augusztus 16-án
foglalta el Serédi bíboros prímási székét. Bécsben, 1975. május 6-án halt meg.
Vadász Ferenc: „Mindszenty hercegprímás rehabilitációjáról”. *Új Kelet*, 1990. július
6. Mindszenty bíboros beszámolóját háború utáni megpróbáltatásával együtt lásd
a bíboros *Memoirs* (Macmillan, New York, 1974) c. kötetében.

63. A Független Kisgazdapárt egyik vezetője, Varga Béla plébános a háború után
a magyar országgyűlés elnöke volt. 1947-es kommunista hatalomátvétel után New
Yorkban telepedett le, ahol fontos szerepet játszott a magyar emigráció politikai éle-
tében.

64. Részleteket lásd Szenes Sándor Hetényi Varga Károllyal folytatott beszélge-
tésében: Szenes, *Befejezetlen múlt, i. m.*, 219–259. o.

65. *Vádirat*, 3:19–22. o. Radvánszky védelmében Varga Sándor, az Evangélikus
Egyház Igazgatóságának főtitkára biztosította Oberndorf atyát arról, hogy az igazga-
tóság minden emberileg lehetőleg megtett a zsidókkal való embertelen bánásmód ab-
bahagyatásáért. *Uo.*, 22–23. o.

66. Lászlót a háború után a Román Népbíróság Kolozsvárott perbe fogta és tízevi
szabadságvesztésre ítélte. Vágó: „The Destruction of the Jews of Transylvania.” 193.
és 219. o.

67. Lévai, *Fekete könyv*, 254. és 258. o. Kun páter és az egyházi hierarchia szem-
bekerüléséről lásd *A magyar katolikus egyház és az emberi jogok védelme, i. m.*, 18. o.
Kun páttert a háború után bűnösként halálra ítélték és kivégezték.

68. Bereczky, *i. m.*, 34–37. o. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 319–321. o. Lásd
tovább Gabriel Adriányi: *Fünfundzwanzig Jahre ungarischer Kirchengeschichte, 1895–1945*. v.
Hase és Kochler, Mainz, 1974, 106–116. o.

69. Az egyesület történeti háttérének részleteiről, s ebben Zichy püspök szerepé-
nek hangsúlyozását lásd Meszlényi Antal: „Zichy Gyula kalocsai érsek lélek- és élet-
mentő akciója.” *A magyar katolikus egyház és az emberi jogok védelme* c. kötetben,
97–113. o.

70. „Az egyesület felépítéséről, tagságáról és háború alatti tevékenységéről lásd